

GÖÇ EDENLER SOSYAL YARDIMLAŞMA VE KÜLTÜR DERNEĞİ

**İSTANBUL
2013**

**“TÜRKİYE’DE KORUCULUK SİSTEMİ: ZORUNLU GÖÇ VE
GERİ DÖNÜŞLER”**

İçindekiler

1. Giriş	1
2. Arka Plan	3
2.1.Geçici Köy Koruculuğu Sisteminin Yasal Dayanakları ve Düzenlemeler	3
2.2. Köy Koruculuğu ve Köy Boşaltmaları	7
3. Köy Korucularının “Koruculuk” Altında İşlediği Suçlar	8
4. Koruculuğun Kaldırılmasına İlişkin Tartışmalar.....	12
5. Öneriler	17
Kaynakça.....	18

1. Giriş

1980 darbesinin işkenceli zulmünü yaşayan Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri PKK'nin 1984 yılında silahlı mücadeleye başlamasının ardından devlet terörünün farklı bir yüzüyle karşılaşmıştır. Bu baskı ve zulmün önemli bir bileşenini ise 1985 yılında Köy Kanunu'nun 74. Maddesinde yapılan değişiklikle yürürlüğe konulan köy koruculuğu sistemi oluşturmaktadır. Siviller devlet tarafından silahlandırılarak PKK ile yürütülen mücadelenin bir ayağı olarak sisteme dahil edilmiştir. Dünyada da köy koruculuk sistemine benzer paramiliter birlikler oluşturulmuştur. Peru'da "köylü devriyeleri" (rondas campesinas), Kolombiya'da "birleşik müdafâ kuvvetleri" (united self-defense forces), Çeçenistan'da "Kadyrov'un takipçileri" (Kadyrovtsy) gibi.¹ Türkiye'deki köy koruculuğu uygulamasının kökenlerini Hamidiye Alayları'nda bulmak mümkündür. Hamidiye Alayları, 1891 yılında II. Abdülhamit tarafından Kürt aşiret milislerinden oluşturularak Osmanlı Devleti yönetimindeki Ermenilerin tasfiyesini sağlamak amacıyla kurulmuştur. Hamidiye Alayları aynı zamanda Kürtlere yönelik asimilasyon politikalarının bir parçası olarak da devam ettirilmiştir.²

Köy koruculuğu sistemi zorunlu göçün önemli bir aracı olmuştur. Köy korucusu olmayı reddetmenin yerinden edilmeye maruz kalmanın başlıca nedeni olduğu pek çok sivil toplum örgütü tarafından düzenlenen raporlarla defalarca belgelenmiştir. Sadece korucu olunması yönündeki baskılar değil aynı zamanda köy korucularının baskı ve eylemleri de zorunlu göç sürecinin gerçekleşmesinde önemli rol oynamaktadır. Üstelik zorunlu göçe maruz kalmış insanlardan kalan topraklara, evlere köy korucuları yerleşmiş ya da zorla el koymuştur. Tüm bu etkenlerle birlikte köy koruculuğu köye geri dönüşler önündeki önemli engellerden biri haline gelmiştir. Bu kapsamda da "Türkiye'de Koruculuk Sistemi: Zorunlu Göç ve Geri Dönüşler" ile zorunlu göçün önemli nedenlerinden ve geri dönüşler önündeki önemli engellerden biri olan köy koruculuğunun kaldırılması talebimizi bir kez daha yineleyerek önerilerimizi kamuoyuyla paylaşmayı hedeflemekteyiz.

Geçici köy korucularına ilişkin verilere erişim oldukça sorunludur. Devlet doğrudan "devlet güvenliği" ile ilişkilendirdiği geçici köy koruculuğu ile ilgili bilgileri paylaşmamaktadır. Hükümetler tarafından Geçici Köy Korucuları Yönetmeliği de gizli

¹ Rapor Nur Tüysüz'ün "Yerel Güvenlik ve Etnik Kimlik: Güneydoğu Anadolu'da Bir Köy Üzerinden Köy Koruculuğu Sistemi" (yayımlanmamış yüksek lisans tezi, 2011) adlı tezinden faydalanılarak hazırlanmıştır.

² Fuat Dündar, **İttihat Terakki'nin İskan Politikası (1913-1918)**, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2008), 412.

tutulmaktadır. Bu durum 2005 yılında CHP (Cumhuriyet Halk Partisi) milletvekili Mesut Değer'in Adalet Bakanlığı'na yönelttiği yazılı soru önergesiyle ortaya çıkmıştır. Değer'in Adalet Bakanlığı'na yönelttiği "hükümetin gizli yönetmelik çıkarıp çıkartmadığı" şeklindeki yazılı soru önergesine Adalet Bakanı Cemil Çiçek: "Terörü önlemeye yönelik olarak istihdam edilecek personelin atanmasını, görev alanlarının belirlenmesini, görevlerini, sorumluluklarını, eğitimlerini ve işten çıkarılmalarını düzenleyen Geçici Köy Korucuları Yönetmeliği'nin Resmi Gazete'de yayımlanmasının bir takım mahsurları da beraberinde getireceği" gerekçesiyle Resmi Gazete'de yayımlanmadığı şeklinde cevaplamıştır. Çiçek, "milli emniyet ve milli güvenlikle ilgili olan ve gizlilik derecesi taşıyan yönetmelikler yayımlanmaz" diyen kanuna da atıfta bulunmuştur.³ Benzer bir şekilde, Ocak 2008'de Geçici Köy Korucuları Yönetmeliği'nde yapılan değişiklikler "hizmete özel" olduğu gerekçesiyle gizli tutulmuştur.⁴

Sadece yönetmeliğe değil, geçici köy korucularının sayılarına ilişkin verilere ulaşmak da oldukça sorunludur. Gazetelere yansıyan, kitaplarda yer alan, milletvekillerinin sorularına verilen cevaplar üzerinden rakamlara ulaşılmaktadır. Bir bütün olarak bakıldığında 1985–2009 yılları arasında 123 bin köy korucusunun görev yaptığı görülmektedir. Köy korucuları sayısının 1995'te 62 bine, 2000 yılına doğru 90 bine yükseldiği ve 2000'li yıllarda ise PKK'nin ateşkes ilan etmesi nedeniyle sayının 57 bine indiği dile getirilmektedir.⁵ İçişleri Bakanlığı'nın verdiği bilgilere göre 2009 Mart ayında 48 bini kadrolu, 23 bini gönüllü toplam 71 bin köy korucusu bulunmaktadır.⁶ Akşam Gazetesi'nin haberine göre ise 31 Kasım 2012 tarihi itibarıyla 45 bin 596 Geçici Köy Korucusu, 19 bin 413'ü Gönüllü Köy Korucusu olmak üzere toplam 65 bin 413 korucu görev yapmaktadır. En fazla korucusu olan iller ise sırasıyla; Şırnak (8 bin 832), Hakkari (7 bin 90) ve Bitlis (5 bin 531).⁷

"Çözüm sürecinde" koruculuğun kaldırılması yönündeki taleplerin sıklıkla dillendirildiği içinde bulunduğumuz dönemde bile alımların devam ettiği yönünde haberler

³ Murat Aydın, "Gizli Yönetmelik Soru Önergesiyle Ortaya Çıktı", **Zaman Gazetesi**, 25.07.2005, <http://www.habervitrini.com/haber/gizli-yonetmelik-soru-onergesiyle-ortaya-cikti-182725/> [25.05.2013].

⁴ Adnan Keskin, "Yönetmeliği bile Gizli", **Taraf Gazetesi**, 08.05.2009, <http://www.taraf.com.tr/haber/yonetmeliği-bile-gizli.htm> [25.05.2013].

⁵ Güngör Uras, "48 bini geçici, 23 bini gönüllü 71 bin köy korucusu var", **Milliyet Gazetesi**, 24 Eylül 2009 <http://www.milliyet.com.tr/---bini-gecici----bini-gonullu---bin-koy-korucusu-var/gungor-uras/ekonomi/yazardetayarsiv/24.09.2009/1142363/default.htm> [04.03.2011].

⁶ Uras, **age**.

⁷ Volkan Yanardağ, "Terörist Raporunda İlginç Veriler", **Akşam Gazetesi**, <http://www.aksam.com.tr/guncel/terorist-raporunda-ilginç-veriler/haber-162940> [03.06.2013]

gazetelere yansımıştır. Evrensel Gazetesi'nin haberine göre, 2013 Mart ayına kadar olan dört aylık süreçte Van'ın Çatak ve Gürpınar ilçelerinde 280, Bitlis'te 600, Hakkari'de 110, Muş'ta 95, Ağrı'da 25, Siirt'te 120, Diyarbakır'da 250, Batman'da 100, Mardin'de 80, Bingöl'de 1800 ve Urfa'da 90 korucu kadrosu açılmıştır.⁸

2. Arka Plan

2.1.Geçici Köy Koruculuğu Sisteminin Yasal Dayanakları ve Düzenlemeler

Geçici köy koruculuğu sistemi 26 Mart 1985 tarihinde 442 Sayılı Köy Kanunu'nun 74'üncü maddesinde 3175 sayılı Kanun ile değişiklik yapılarak yürürlüğe girmiş, 27 Haziran 1985 tarihinde de uygulamaya konulmuştur.

Kanun şu şekildedir:

“Bakanlar Kurulunca tespit edilecek illerde; olağanüstü hal ilanını gerektiren sebeplere ve şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin köyde veya çevrede ortaya çıkması veya ne sebeple olursa olsun köylünün canına ve malına tecavüz hareketlerinin artması hallerinde, Valinin teklifi ve İçişleri Bakanlığının onayı ile yeteri kadar "geçici köy korucusu" görevlendirilebilir. [...]"⁹

Köy korucuları yönetmeliğine göre aranacak şartlar ise şunlardır:

“1) T.C. vatandaşı olmak, 2) Türkçe okur-yazar olmak, 3) Askerliğini yapmış olmak, 4) 22 yaşından küçük, 60 yaşından büyük olmamak, 5) Kamu haklarından mahrum bulunmamak, 6) Bir suçtan dolayı hüküm giymemiş olmak, 7) Yıkıcı, bölücü ve irticai faaliyetlere karışmamış olmak, 8) İyi huylu tanınmış bulunmak ve herkesle kavga çıkarmak, sarhoşluk gibi huysuzluklara sahip olmamak, 9) Görev yapacağı köyde ikamet ediyor olmak,10) Görevini yapmasına engel olacak vücut veya akıl hastalığı veyahut vücut sakatlığı ile özürlü bulunmadığını sağlık raporu ile belgelemek.”¹⁰

Köy korucularının seçimindeki pek çok örnekte yukarıda sıralanan şartların, özellikle de hüküm giymemiş olma şartının, dikkate alınmadığı gözlemlenmektedir. İdari olarak muhtara bağlı olan geçici köy korucuları, mesleki olarak köyün bağlı olduğu Jandarma

⁸ Erdoğan Altan, “AKP'nin Korucu Açılımı!”, *Evrensel Gazetesi*,09.03.2013, <http://www.evrensel.net/news.php?id=51078> [22.05.2013].

⁹ Köy Kanunu (442 S.K.) madde 74, Ek: 26/3/1985 - 3175/1 md.; Değişik: 7/2/1990 - 3612/2 md., <http://www.hukuki.net/kanun/442.13.text.asp> [02.03.2011].

¹⁰ Köy Korucuları Yönetmeliği, madde 5.

Komutanlığı'na bağlıdır. Görevleri ise şöyle sıralanmaktadır:

“a) Köy halkının canına, ırzına, malına ve tasarruf emniyetine tecavüz edenleri belirlemek, bunları takip etmek, köy muhtarına ve en yakın jandarmaya en seri vasıtasıyla bildirmek, kaçmalarını, saklanmalarını önlemek, köy halkının ve köyün zabıta görevlilerinin de yardımıyla yakalamak,

b) Suç işlenirken veya işlendikten sonra, henüz izleri kaybolmadan sanıkları yakalamak,

c) Adli kolluk işleri ile ilgili olaylarda, delillerin kaybolmamasını sağlayacak tedbirleri almak,

d) Yangın, sel, deprem, toprak kayması, çığ gibi tabii afetleri bilgi edindiğinde, köy muhtarına ve en yakın jandarmaya haber vermek,

e) Köyde bulunan eski hükümlülerin, sabıkalı ya da şüphelilerin iş ve ilişkilerini araştırmak, asker ve yoklama kaçaklarını takip etmek, bunlar hakkında elde ettiği bilgileri muhtara veya jandarmaya bildirmek,

f) Bağ, bahçe ve yolları, içme suyu tesisleri ile trafo ve köy orta malları, su kuyuları, su setleri ve kanallarına ve benzeri köy tesislerine yönelik her türlü tecavüzleri önleyecek tedbirleri almak ve bu gibi tesislerin korunmasında genel ve özel kolluk kuvvetlerine yardımcı olmak.”¹¹

Köy kanununda yer alan koruculara ilişkin bir diğer madde de şöyledir: “Korucular silahlıdır. Kendilerine karşı gelenler jandarmaya karşı gelmiş gibi ceza görürler. (Temmuz 1990)”¹² Korucuların askeri eğitimlerine dair madde ise şu şekildedir: “Köy korucuları, göreve başlamadan önce ve görevden ihtiyaç duyulan hallerde Jandarma Genel Komutanlığı'nca belirlenecek usul ve esaslara göre en yakın birlikler tarafından belli bir süre eğitime tabii tutulurlar.”¹³ Ancak “İhtiyaç duyulan hallerin” ne olduğu açıkça belirtilmemiş ve uygulamada genellikle bu tür eğitimlerin uygulanmadığı gözlemlenmiştir.

Korucuların hangi şartlar altında silah kullanacağı ise şu şekilde düzenlenmiştir:

“1) Görevini yaparken kendisine saldıran ve hayatını tehlikeye koyan kimselere karşı hayatını korumak için mecbur olursa,

2) Görevini yaparken ahaliden bir kimsenin can veya ırz tehlikesi altında kaldığını görür ve onu kurtarmak için başka çare bulamazsa,

3) Cürmü meşhutta (yani yapılırken veyahut yapıldıktan sonra henüz izi

¹¹ Köy Korucuları Yönetmeliği, madde 9, <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/20524.html> [02.03.2011]

¹² Köy Kanununun, madde 73, <http://www.hukuki.net/kanun/442.13.text.asp> [02.03.2011].

¹³ Köy Korucuları Yönetmeliği, madde 11, <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/20524.html> [02.03.2011]

meydanda iken) bir cinayetin failini yahut maznun bir şahsı yakalamak istediği halde, o kimse silahla karşı koyarsa,

4) Tutulan bir canı kaçar ve “dur” emrini dinlemez ve onu tekrar yakalamak için silah kullanmaktan başka çare bulunmazsa,

5) Eşkiya takibi sırasında yatak olan yerlerden şüpheli bir adam çıkar ve korucunun “dur” emrine itaat etmeyip kaçarsa,

Yukarıda sayılan hallerden başka korucu silahını kullandığından dolayı ceza görür. Korucu silah kullanmaya mecbur olduğu zaman bile mümkün mertebe öldürmeksizin yaralayarak tutmaya dikkat eder.”¹⁴

Silah kullanımını sınırlandıran yukarıdaki maddenin korucuların birçok suça iştirak etmelerinden anlaşıldığı üzere uygulamada geçersiz olduğu raporun devamındaki örneklerden de görülebilmektedir.

Devlet tarafından silahlandırılan diğer köy korucuları ise gönüllü köy korucularıdır. Gönüllü köy korucusu alımının yasal dayanağı geçici köy korucularında olduğu gibi Köy Kanunu'nun 74. Maddesidir:

“Köy muhtarı ve ihtiyar meclisi, mahsul zamanlarında çapulcular ve eşkiya türemiş ise yağmadan köy halkını korumak için köylünün eli silah tutanlarından lüzumu kadarını gönüllü korucu ayırarak bunların isimlerini bir kağıda yazıp kaymakama götürür. Kaymakamın müsaadesi olursa bu gönüllü korucular asıl korucularla beraber yağmacılara ve eşkiyaya karşı köy ve köylüyü korurlar.”¹⁵

Bir kişinin gönüllü köy korucusu olabilmesi için kendisinin ve ailesinin güvenliğinin tehlike altında olduğu gerekçesiyle muhtarlığa başvurması gereklidir. Bu gerekçenin ilgili jandarma birimlerince onaylanması ve sicilinin temiz olması silahlandırılması için yeterlidir.¹⁶

Devlet tarafından silahlandırılan geçici köy korucularına İçişleri Bakanlığı'nca her ay maaş ödenirken, gönüllü köy korucularına maaş ödenmez. Geçici köy korucuları jandarma tarafından görevlendirilmek suretiyle farklı bölgelere operasyonlara gidebiliyorken, gönüllü köy korucuları sadece kendi köylerini ve ailelerini korumak üzere silahlandırılmışlardır.

¹⁴ Köy Korucuları Yönetmeliği, madde 6, <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/20524.html> [02.03.2011]

¹⁵ Bkz. Köy Kanunu, madde 74, <http://www.hukuki.net/kanun/442.13.text.asp> [02.03.2011].

¹⁶“İhtiyar meclisince belirlenen korucuların isimleri, muhtar tarafından kaymakama bildirilir. İhtiyar meclisi kararına; nüfus cüzdan sureti, öğrenim durumunu gösterir belge, sağlık raporu ve dört adet fotoğraf eklenir. Kaymakam konuyu değerlendirerek, uygun görmesi halinde onaylar ve işe alınma işlemini tamamlar. Sonuçtan, köy muhtarına bilgi verilir. İşe alınan köy korucularına kaymakamlıkça düzenlenen kimlik cüzdanı verilir.” Köy Koruculuğu Yönetmeliği, madde 6.

Devlet yetkilileri için geçici/gönüllü köy koruculuğu ayırımının çok da anlamlı olduğunu söyleyemeyiz. Devlet yetkilileri köy koruculuğu sistemini bir silahlandırma hareketi olarak görmüş ve öyle davranmıştır. Çünkü devlet, köy korucusu olmasını istediği kişi, aşiret veya köylere PKK'ye karşı silah almaları temelinde yaklaşmıştır. PKK'ye karşı silah alarak sadakatin ispatlanması odak noktası olmuştur. Maaş ise sisteme dahil olmanın ekonomik açıdan artışı olarak sunulmuştur.

2000'li yıllarda hükümet bir dizi yasal değişiklikle geçici köy koruculuğu sistemini adeta kalıcı hale getirmiştir. Geçici köy korucularına dair yapılan önemli değişikliklerden bir tanesi sosyal güvencelerine ilişkindir. 2005 yılının sonunda Köy Kanunu'nda yapılan bir değişiklikle herhangi bir sosyal güvenlik kurumunun güvencesi altında olmayan geçici köy korucularına ve onların bakmakla yükümlü oldukları kişilere Yeşil Kart temininde gerekli koşullar aranmaksızın Yeşil Kart verildiği görülüyor.¹⁷ Geçici köy korucularına ilişkin bir diğer tartışmalı değişiklik, başında "geçici" ibaresini taşıyan korucuların 27 Mayıs 2007 tarihinde Köy Kanunu'nda yapılan değişiklikle emekli olma hakkının tanınmasıdır. Köy Kanunu'na getirilen ek bir madde ile 55 yaşını doldurmuş geçici köy korucularının ilişkilerinin kesileceği ve ilişkisi kesilenlerden 15 yıl veya daha fazla çalışmış olanlara Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından aylık bağlanacağına dair düzenlemeler getirildi.¹⁸

Bir diğer değişiklik ise 2 Haziran 2007'de 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun ek birinci maddesinde yapılmıştır. Değişiklikle ölen geçici köy korucularının ailelerine devlet memurluğunun yolu açılmıştır. Değişiklik şu şekildedir:

"a)Terörle şehit olan veya çalışamayacak derecede malûl olan kamu görevlileri, er-erbaş, geçici köy korucuları ve gönüllü köy korucularının varsa eşlerinin, yoksa çocuklarından birisinin, çocukları da yoksa kardeşlerinden birisinin veya,

¹⁷ 2005 yılında çıkarılan 5443 sayılı yasa ile yapılan ekleme; "Hiçbir sosyal güvenlik kurumunun güvencesi altında bulunmayan geçici köy korucuları ile bunların eşleri, bakmakla yükümlü oldukları anne, baba ve çocuklarının muayene, tetkik ve tedavileri, 3816 sayılı Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Devlet Tarafından Karşılanması Hakkında Kanunda öngörülen şartlara bakılmaksızın anılan Kanun hükümlerine göre yeşil kart verilerek sağlanır. Bakmakla yükümlü oldukları anne, baba ve çocuklarının tespitinde 657 sayılı Devlet Memurları Kanununda belirtilen esaslar uygulanır. Bu fıkranın yürürlüğe girdiği tarihin öncesinde ve sonrasında asgari on yıl üzerinden tazminat olarak görevinden ayrılan geçici köy korucuları ile bunların eşleri, bakmakla yükümlü oldukları anne, baba ve çocuklarının muayene, tetkik ve tedavileri hakkında da bu fıkra hükümleri uygulanır." Köy Kanunu, madde 74,Ek fıkra: 28/12/2005-5443/1md.,<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=1.3.442&sourceXmlSearch=&MevzuatIliski=0> [12.12.2010].

¹⁸ Ek madde ayrıca 15 yılı aşkın çalışanlara, yaşını doldurmuş ancak 15 yılı tamamlayamamış olanlara, görevi esnasında vefat edenlere, kendi isteğiyle bırakanlara ödenecek maaş ve tazminat hesaplamalarına dair ayrıntıları da içermektedir. Bkz. 02 Haziran 2007 Tarihli Resmi Gazete, Sayı: 26540.

b) Malul olup da çalışabilir durumda olanların, istihdamı için ayırmak ve bu fıkra hükümleri çerçevesinde belirlenecek kişileri işe almak veya atamak zorundadırlar.”¹⁹

2007 yılında yapılan diğer bir değişiklikle köy korucusu sayısına kısıtlama getirilmiştir. Köy kanununu 74. Maddesinde yapılan değişiklik şu şekildedir:

“[...] görevlendirilecek geçici köy korucusu sayısı 40.000 kişiyi geçemez. Bakanlar Kurulu bu sayıyı yüzde elliye kadar artırmaya yetkilidir. Görevlendirmeyi gerektiren hallerin ortadan kalkması durumunda veya idari zaruret hallerinde görevlendirmeye ilişkin aynı usul uygulanmak suretiyle geçici köy korucusu olarak yapılan görevlendirmelere son verilebilir.”²⁰

2.2. Köy Koruculuğu ve Köy Boşaltmaları

Yerinden edilmiş insanların köylerine geri dönmelerindeki en önemli engelin köy koruculuğu olduğunu belirtirken köy koruculuğunun esasında bölge halkının yerlerinden edilip, köylerinin ve evlerinin yakılmasındaki en temel sebeplerden birisini de oluşturduğunu göz ardı etmemeliyiz. Köy koruculuğu sistemi tüm bu güvenliği sağlamak amaçlarının yanında toplumsal anlamda bölge halkının kendi içinde bir ikilik yaratmayı da amaçlamaktaydı. Bu amacı gerçekleştirmek için de köy koruculuğu içinde yer almak istemeyen aileler tehdit edilmiş ve tüm baskılara rağmen korucu olmayı kabul etmeyen ailelerin evleri yakılmış ve köylüler zorla yerinden edilmişlerdir. 2011 yılında yayınlanan Akdeniz Göç-Der raporuna göre köyleri yakılan ve/veya zorla yerlerinden edilen insanların koruculuk baskısını ya da dayatmasını birincil sebep olarak gösterme oranı % 65.9. Bu baskının yoğunlaştığı iller de Mardin, Siirt, Batman ve Şırnak olarak sıralanmaktadır.²¹

Köy koruculuğu yasasının kabulünün ardından, devlet köy koruculuğu sisteminin yaygınlaşması için aşiretlerle işbirliği yoluna gitti. Aşiret liderleri aracılığıyla daha kolektif bir katılım hedeflenmişti. Bölgenin toplumsal yapısı itibariyle aşiret içinde baskın olan aşiret liderini köy koruculuğu sistemine dahil etmek aşirete mensup olan herkesi dahil etmek

¹⁹ Terörle Mücadele Kanunu, <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/809.html> [08.07.2011].

²⁰ Bkz. **Köy Kanunu** 74. madde Değişik: 27/5/2007 - 5673/1 md., <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=1.3.442&sourceXmlSearch=&MevzuatIliski=0> [02.03.2011].

Bahsi geçen maddeler ve değişiklikler (dipnot 9-20) Nur Tüysüz'ün yüksek lisans tezinden alınmıştır.

²¹ Akdeniz Göç-Der, **Zorla Yerinden Edilenler İçin Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Araştırma Raporu**, 2011.

anlamına geliyordu. Bu şekilde yaratılmaya çalışılan ikilik aynı zamanda koruculuk sisteminde aşiretlerle yapılan işbirliğinin sonucu olarak feodal bir yapının ürünü olan aşiretçilik anlayışının da yeniden hortlamasına neden oldu.

Aşiret liderleriyle yapılan görüşmeler bölgede yaratılmak istenen havanın resmini ortaya koyuyor. 11 Ağustos 1989 tarihinde bazı komutanlar, Hakkari’de yaklaşık 20 aşiret lideriyle “Huzur-1” adlı bir toplantı gerçekleştirdi. 21 Eylül 1989’da komutanlar Van’da aşiret liderleriyle bir toplantı daha düzenledi. Bu toplantıda komutanlardan birinin dile getirdiği düşünceler doksanların devlet politikası olarak devam edecektir. Toplantıyı yöneten Tuğgeneral Recail Uğurluoğlu toplantının başında şu sözleri sarf ediyordu: “ya evet, ya hayır. Saflarınızı netleştirin; ya bizdensiniz, ya PKK’den.”²² Korucu olmaları yönündeki baskılardan bunalıp valiliğe şikâyete giden bir grup köylüye vali “silah almayan haindir” şeklindeki cevap verdi.²³ Söz konusu durum bu çatışmada tarafsız kalmanın devletin tüm bileşenleri için kabul edilemez bir tavır olmaya başladığının göstergesidir. Öte yandan bu durum devletin yanında taraf olmamanın bedelinin de bölge halkının ev ve yaşam alanlarını kaybetmek olduğunu göstermiştir.

Stratejik kırsal alanların “insansızlaştırılması gerektiği” için köy ve meraların boşaltıldığı, askeri yasak bölgelerin oluşturulduğu bir sürece girilmiş oldu. Devlet bölgede ancak “güvenilir” kişilerin barınmasına izin veriyordu. Bunlar da şüphesiz köy korucuları olabilirdi. Bu bağlamda bölgede “korucu olun ya da gidin” şeklinde çerçevelenen köy boşaltmaları gerçekleştirildi. Esasında bu anlayış yüzbinlerce insanın evinden olması ve aşına oldukları hayatlardan koparılmasının temelini oluşturmasının yanında koruculara da devlet için vazgeçilmezlik hissiyatı vererek korucuların bölgede önemli oranda güçlenmesine ve meşruiyet arayışına girmeden baskıcı politikalar uygulamasına sebebiyet vermiştir. Bu durum yerlerinden edilen köylülerin geri dönmesi konusunda koruculuk meselesini tartışmaya sokmasının da temelini oluşturmaktadır.

3. Köy Korucularının “Koruculuk” Altında İşlediği Suçlar

Koruculuğun kabulü aynı zamanda devleti arkaya alma, “devletin silahını”

²² Osman Aytar, **Hamidiye Alaylarından Köy Koruculuğuna**, (İstanbul: Medya Güneşi Yayınları, 1992), 183.

²³ Aytar, **age**, 184.

bulundurma ve kullanım ayrıcalığından kaynaklı güç sahibi olma anlamına gelmektedir. Korucular silahlarını aşiretlerin iç hesaplaşmaları, kendi nüfuzlarını arttırmak, kendi aralarındaki husumetleri çözmek için de kullanmıştır. Her ne kadar suça ilişkin bir takım rakamlardan söz edilebilse de rakamların adli mercilere yansıyandan çok daha fazla olduğu tahmin edilmektedir.

Özellikle doksanlar boyunca köy korucularının baskı ve eylemlerinin bölgede şiddetin yaygınlaşmasına neden olduğu, söz konusu yaygınlaşmış şiddetin de “güvenlik” gerekçesi adı altında meşrulaştırıldığı görülmektedir. 1995 yılında Meclis Faili Meçhul Siyasi Cinayetleri Araştırma Komisyonu’nun hazırladığı raporda Hizbullah ve köy korucularının birçok cinayete karışmış olduğu belirtilmiştir. Raporda birçok köy korucusunun silah kaçakçılığına bulaştığı ve PKK üyesi oldukları iddiasıyla insanları öldürdüğü gibi çarpıcı bilgiler yer almaktadır.²⁴

İHD’nin verilerine göre; son 4 yılda korucular devletin silahlarıyla toplam 91 kişiyi öldürmüştür. 1986 ile 1996 arasındaki 10 yıllık sürede 23 bin 222 geçici köy korucusunun görevine işledikleri çeşitli suçlar nedeniyle son verilmiştir.²⁵ 1989 yılında dönemin OHAL valisi tarafından verilen bilgiye göre 300 korucunun devletin verdiği silahları kız kaçırma, kan davası ve arazi anlaşmazlığı gibi nedenlerle kullandıkları gerekçesiyle işlerine son verilmiştir.²⁶ Köy korucuları; köy yakmadan adam öldürmeye, tecavüzden hırsızlığa ve gasba, adam yaralamadan uyuşturucu ve silah kaçakçılığına bir dizi suça karışmışlardır. Bu suçlar yalnızca sivil halka yönelik değildir, kimi zaman kendi aralarında çıkan anlaşmazlıkları çözmek için de silah kullanmışlardır. İçişleri Bakanlığı tarafından 2006 yılında yapılan bir açıklamaya göre korucuların işledikleri suçların dökümü şöyledir: "Terör suçlarıyla ilgili 2.384, mala karşı işlenen suçlarla ilgili 934, şahsa karşı suçlarla ilgili 1234, kaçakçılık suçlarıyla ilgili 420 olmak üzere, toplam 5.000 civarında geçici köy korucusu suç işledi; 853 geçici köy korucusu tutuklandı."²⁷ İnsan Hakları Derneği Diyarbakır Şubesi tarafından yayınlanan “Köy Korucuları Tarafından Gerçekleştirilen İnsan Hakları İhlallerine İlişkin Özel Rapor Bilançosu”nda 38 köy yakma, 14 köy boşaltma, 12 taciz ve tecavüz, 22 insan kaçırma, 294 silahlı saldırı; 176 kişiyi silahlı saldırılar sonucu yaralama, 132 kişiyi

²⁴ Kemal Kirişçi, Gareth M. Winrow, **Kürt Sorunu: Kökeni ve Gelişimi**, çev. Ahmet Fethi, 5. bs. (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1997),150.

²⁵ Erdoğan Altan, “AKP’nin Korucu Açılımı!”, **Evrensel Gazetesi**,09.03.2013, <http://www.evrensel.net/news.php?id=51078> [22.05.2013].

²⁶ Aytar, **age**, 211. Köy korucularının suça bulaşma oranlarıyla ilgili olarak ayrıca bkz. İHD, **age**.

²⁷ Bkz. <http://www.savaskarsitlari.org/arsiv.asp?ArsivTipID=5&ArsivAnaID=51775> [03.02.2011].

silahlı saldırılar sonucu öldürme, 2 kayıp olayı, 50 infaz, 70 gasp, 454 işkence ve kötü muamele, 9 intihara sebebiyet verme, 17 ormanlık alanı yakma suçlarını işledikleri belirtilmektedir.²⁸

Devletin koruculara sağladığı yasal bağışıklık düşünüldüğünde rakamların çok daha fazla olduğu tahmin edilmektedir. İHD Genel Merkezi, Nisan 2003 itibariyle çeşitli suçlara karışan 2 bin 376 korucu hakkında herhangi bir yasal işlem yapılmadığını belirtmektedir. Dolayısıyla korucuların işledikleri suçlar aydınlatılması gereken bir konu olarak durmaktadır. Korucuların kabarık olan suç dosyaları diğer bir taraftan da geri dönmek isteyen insanların önünde engel olmaktadır. Çoğunlukla koruculuk baskısıyla yaşam alanlarını terk etmeye zorlanmış insanlar tarafından korucular tehdit olarak algılanmaktadır. Pek çok olayda korucuların işgal ettikleri arazileri terk etmemek için adam öldürmeye varan şiddet eylemleri gerçekleştirdiği gözlemlenmektedir. Dolayısıyla bu durum da korucuların varlığının geri dönüşler önünde en önemli engellerden biri olduğunu göstermektedir.

1995 yılında güvenlik iddiasıyla boşaltılan mezralarını terk etmek zorunda kalan Yıldırım ailesi, 2004 yılında Batman'ın Sason ilçesine bağlı Kaşayla mezrasına geri döner. Ancak Radikal Gazetesi'nin haberine göre 10 çocuk babası 48 yaşındaki Hayrettin Yıldırım mezralarına yakın Binekli'de bulunan köy korucuları tarafından üç yıldır gitmeleri yönünde baskı gördüklerini ifade etmektedir. Darp olayını ise şu şekilde anlatmaktadır: "Cuma öğlen saati bazı korucular, 'Karakol komutanı seni istiyor, bizimle geleceksin' dedi. Beni dışarı çağırdıktan bir süre sonra ellerindeki sopa, Kalaşnikof dipçığı ve kesici aletlerle saldırdılar. Çevredeki köylülerin yardımıyla hastaneye kaldırıldım. Canımı zor kurtardım." Yıldırım'a göre, "Korucular terk edilen arazileri yıllarca haksız biçimde ekip biçti. Şimdi köye dönüşlere izin vermek istemiyorlar."²⁹

Diyarbakır'ın Bismil ilçesine bağlı 20 hanelik Uğrak (Cadê) köyü 1994'te boşaltılır. Köye korucular yerleşir. 2002 yılında köyelerine dönmek ve arazilerini geri almak isteyen altı aile mahkemeye başvurur ve mahkeme korucuların ellerindeki arazileri sahiplerine iade etmesi yönünde karar verir. 26 Eylül'de köylüler jandarma koruması altında köyelerine

²⁸ Ayrıntılar için bkz. İHD, **Ocak 1990- Mart 2009 Döneminde Köy Korucuları Tarafından Gerçekleştirilen İnsan Hakları İhlallerine İlişkin Özel Rapor** (2009), İHD, verilerin İHD'ye yapılan başvurulardan ve kamuoyuna yansıyan haberlerden oluştuğunu ifade ederek verilerin yetersizliği ve dönemin koşullarının ağırlığı nedeniyle pek çok vakanın raporlaştırılmadığının dolayısıyla bu raporda yer alan rakamların köy korucularının karıştırdıkları suçların sadece küçük bir kısmını oluşturduğunu belirtilmiştir.

²⁹ Arif Arslan, " 'Köye Dönüş Projesi' İle Dönen Köylüye 'Niye Döndün' Dayağı!", **Radikal Gazetesi**, 23.04.2007, <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=219171> [02.06.2013].

girerler, ancak jandarmanın köyden ayrılmasından hemen sonra korucuların silahlı saldırısına maruz kalırlar. Altı yaşındaki bir çocukla birlikte üç kişi olay yerinde hayatını kaybederken altı kişi de yaralanır. Milliyet Gazetesi'ne konuşan Ömer Tangüner olayı şöyle anlatır:“Köye girişimizde havaya iki el ateş açıldı. Askerler bizi bıraktıktan sonra ayrılmak istedi. Biz de birkaç gün kalmalarını söyledik. Komutan ‘Korucular devlet silahı kullanıyor, birşey olmaz’ deyip bizi rahatlattı. Ancak askerler köyden 1 kilometre ayrılmıştı ki, korucular yaylım ateşi açtı. Agit gözünden vurulmuştu. Köy meydanı kan gölüne döndü.”³⁰

1993 yılında koruculuk baskısına dayanamayıp Muş'un Malazgirt İlçesi'ne bağlı Nureddin (Nordin) Köyü'nden Van'a yerleşen köylüler, 2002 Temmuz ayının başında köye gelerek otlarını biçmeye başladı. Biriktirdikleri otları traktörle almak isteyen Yusuf Ünal'a korucular engel olmaya çalışarak köylüleri kurşun yağmuruna tuttu. Olayda Yusuf Ünal, ağabeyi Abdulsamet Ünal ile oğlu Abdurrahim Ünal yaşamını yitirdi.³¹

Geri dönüşler ile yaşanan korucu baskısı dışında korucu olunması yönündeki baskıların tamamen ortadan kalktığını da söylemek son derece güçtür. Koruculuk sisteminin varlığı bu baskıların son yıllarda giderek azalsa bile gelecekte artma ihtimalini barındırmakta, tehdit olarak varlığını devam ettirmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla sistemin varlığı hem yeni zorunlu göçlere kapı aralamakta hem de geri dönüşler önünde engel olmaya devam etmektedir. Örneğin, korucu olmayı reddettikleri için 1993 yılında göçe zorlanan Mardin ili Kızıltepe ilçesi Uluköy sakinlerine Nisan 2004'te kaymakam tarafından dönüş izni verilmiş. Ancak, geri dönmeye kalktıklarında jandarma tarafından köy korucusu olmaları gerektiği bildirilmiştir.³² Nisan 2004'te, İnsan Hakları Vakfı'nın bildirdiğine göre, Hakkari ili Şemdinli ilçesi Altınsu köyüne dönme girişiminde bulunan köylülerden yerel jandarma komutanı, köy korucusu olmalarını talep etmiştir.³³

³⁰ “Korucular Ölüm Saçtı”, **Milliyet Gazetesi**, 28.09.2002, <http://www.milliyet.com.tr/korucular-olum-sacti/yasam/haberdetayarsiv/28.09.2002/60877/default.htm> [02.06.2013]

³¹ “Korucular Üç Kişiyi Öldürdü”, **Özgür Politika**, 10.07.2002, <http://www.savaskarsitlari.org/arsiv.asp?ArsivTipID=5&ArsivAnaID=8258> [28.05.2013]

³² <http://www.hrw.org/news/2006/06/07/k-y-korucu-sisteminin-kald-r-lmas-k-y-korucular-n-n-kat-ld-klar-suistimallerin-soru-> [02.06.2013]

³³ **Age**.

4. Koruculuğun Kaldırılmasına İlişkin Tartışmalar

4 Mayıs 2009'da Mardin'in Mazıdağ ilçesine bağlı Bilge Köyü'nde köy korucularının 44 kişiyi öldürmesi, köy koruculuğu sistemine dair tartışmaların hiç olmadığı kadar yoğun bir şekilde gündeme gelmesine neden oldu. Hükümet yetkilileri ve Genel Kurmay Başkanlığı koruculuk sisteminin topyekün bu olaydan sorumlu tutulamayacağını savunurken; muhalefet ve çeşitli sivil toplum örgütleri ise koruculuğun kaldırılması yönünde ısrar etmişlerdir.³⁴

Bilge Köyü'ne ilişkin raporlarda ve çeşitli kitle örgütleri ile sivil toplum kuruluşları tarafından yapılan açıklamalarda köy korucularının bulaşmış oldukları suçlara sıklıkla referans verilmiştir. Çatışma süreciyle birlikte şiddetin bölgede normalleştiği ve köy korucularının şiddet araçlarına erişimdeki rahatlıkları nedeniyle büyük bir tehlike oluşturduğu, benzer olayların yaşanmaması için köy koruculuğu sisteminin lağvedilmesi gerektiği sıklıkla vurgulanmıştır.³⁵ Meclis İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'nun Haziran 2009 tarihli raporunda, koruculuk sisteminin kaldırılmasına dair bir talebe yer verilmezken, koruculara ilişkin şu tespitlerde bulunulmuştur:

“Koruculuk görevini üstlenen kişilerin, bu görevin sağladığı avantajları diğer kişilere karşı bazen etik bazen de yasa dışı bir şekilde kullandıkları dikkate alındığında, korucuların iyi bir eğitimden geçirilerek disiplin altına alınmaları, korundukları izlenimini doğuracak davranışlardan uzak durulması, faaliyet alanlarının hukuki çerçevelerinin çok iyi belirlenerek keyfi uygulamalara sebebiyet verilmemesi gerekmektedir.”³⁶

Yine Haziran 2009'da Terörle Mücadele Yüksek Kurulu'nca hazırlanan dönemin Başbakan Yardımcısı olan Cemil Çiçek'e sunulan raporda koruculuğa ilişkin tespitler şöyledir:

³⁴ “Genel Kurmay Koruculuk Sistemine Sahip Çıktı”, **Sabah Gazetesi**, 09.05.2009, <http://www.savaskarsitlari.org/arsiv.asp?ArsivTipID=5&ArsivAnaID=51800> [06.05.2010], “Koruculuk Sistemi Değil, “Suç Örgütü”, 06.05.2009, **Birgün Gazetesi**, <http://www.savaskarsitlari.org/arsiv.asp?ArsivTipID=5&ArsivAnaID=51775> [06.05.2010], İHD, “Mardin'in Mazıdağ İlçesi Zangirt (Bilge) Köyü'nde Yaşanan Katliama İlişkin Araştırma-İnceleme Raporu” http://www.ihd.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1481 [03.02.2011].

³⁵ Bkz. “Bilge Katliamı Töre Değil”, **Fırat Haber Ajansı**, 02.08.2009, <http://www.firatnews.tv/index.php?rupel=nuce&nuceID=11970> [03.02.2011], İHD, **Mardin'in Mazıdağ İlçesi Zangirt (Bilge) Köyü'nde Yaşanan Katliama İlişkin Araştırma-İnceleme Raporu**, (21.05.2009), http://www.ihd.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1481, [07.03.2011] Mazlum-Der Raporu için bkz. http://www.mazlumder.org/haber_detay.asp?haberID=6098 [07.03.2011].

³⁶ TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Mardin ili Mazıdağ ilçesi Bilge Köyü Raporu'ndan aktaran Hale Akay, “Koruculuk Sistemi”, http://www.hyd.org.tr/staticfiles/files/koruculuk_meselesi_-_hale_akay.pdf [11.03.2011], 2.

- “-Koruculuk kademeli olarak tasfiye edilmelidir.
- Terörle mücadele için kurulmuş olan koruculuk sistemi, ilerleyen zaman içinde kendisi bölgede sosyal bir sorun haline gelmiştir.
 - Korucular, devletten maaş aldıkları terörle mücadele konusunu bir tarafa bırakıp, kendi kişisel, ailesel sorunlarını devletin verdiği silahlarla çözüme yoluna gitmeye başlamışlardır.
 - Avrupa Birliği de, koruculuk sisteminin kaldırılması konusunda Türkiye’ye baskı yapmaktadır.
 - AB raporlarında, koruculuk sisteminin, terör örgütünde büyük eylemlere karışmamış militanların geri dönüşlerini engelleyen bir unsur olduğu da vurgulanmaktadır. Türkiye, yeni açılım çerçevesinde geri dönüş sağlayacaksa, bunu önce geri dönenlere yönelik oluşabilecek “intikam” hissini ortadan kaldırarak, yani koruculuk sistemini kaldırarak yapabilir.
 - Koruculuk sisteminin kademeli olarak kaldırılması çerçevesinde devletten maaş alan köy korucuları, özellikle hayvancılık ve tarım alanlarında, yine maaş alarak, görevlendirilebilirler.”³⁷

Uluslararası kuruluşlar tarafından da köy koruculuğunun kaldırılması yönünde talepler dile getirilmiştir. 2002 yılında BM Özel Temsilcisi Francis Deng’in Türkiye ziyareti ve sonrasında hazırladığı raporda yerinden olmuş kişilerin varlığı ve durumlarının düzeltilmesine yönelik çağrılar yer almış; geri dönüşler önündeki engellerin kaldırılması özellikle de köy koruculuğu sisteminin kaldırılmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Avrupa Birliği (AB) ilerleme raporlarında da köy koruculuğunun kaldırılması yönünde tavsiyeler bulunmaktadır. 2010 İlerleme Raporu’nda köy koruculuğu problemine dair hiçbir adım atılmadığı ve koruculuk sisteminin endişe sebebi olduğuna vurgu yapılmaktadır.³⁸ Aynı vurgu 2011 ve 2012 İlerleme Raporları’nda da aynen bulunmaktadır.³⁹

Koruculuğun kaldırılmasına ilişkin taleplerin dillendirilmesi geçici köy korucuları cephesinde de yankı uyandırmıştır. Geçici köy korucularının hak talepleriyle kamusal alanda görünür hale geldiği gözlemlenmektedir. Ayrıca taleplerini dile getirebilmek için 2007 yılında Geçici Köy Korucuları Haklarını Koruma Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, 2012 yılında ise Geçici Köy Korucuları ve Şehit Aileleri Federasyonu kurulmuştur.

³⁷ “80 bin Korucunun Silahları Alınıyor”, **Hürriyet Gazetesi**, 24.09.2009, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/12535944.asp>. [04.03.2011].

³⁸Bkz. Avrupa Komisyonu, **Turkey 2010 Process Report**, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/tr_rapport_2010_en.pdf [18.03.2011], Sabah Gazetesi, 16 Kasım 2010, http://www.sabah.com.tr/Gundem/2010/11/16/koy_koruculari_abyi_endiselendirdi# [18.03.2011].

³⁹Bkz. Avrupa Komisyonu, **Türkiye 2011 İlerleme Raporu**, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2011_ilerleme_raporu_tr.pdf, [12.06.2013], Avrupa Komisyonu, **Türkiye 2012 İlerleme Raporu**, http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2012_ilerleme_raporu_tr.pdf, [12.06.2013].

Koruculuk sisteminin kaldırılması gerektiği yönündeki talepler köy korucuları tarafından çoğunlukla itirazlarla karşılanırsa da farklı tepkiler de mevcuttur. Korucular, köy koruculuğunun sürdürülmesi talebinin gerekçesi olarak PKK'nin varlığını sunmaktadırlar. Bir diğer iddia ise koruculuk sisteminin kaldırılmasının korucuların can güvenliğini tehlikeye sokabileceğidir. Geçici Köy Korucuları Haklarını Koruma Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Genel Başkanı Ali Haydar Yener koruculuk sisteminin kaldırılması durumunda koruculara yönelik “katliamların” gerçekleşebileceğini ifade etmiştir. Başka bir alanda istihdam edilmeleri koşuluyla koruculuğu bırakabileceklerini ifade eden ya da devletin istemesi halinde bırakabileceklerini belirten korucular da bulunmaktadır.⁴⁰ Geçici Köy Korucuları ve Şehit Aileleri Federasyonu'ndan bir yetkiliye göre ise “Terör tamamen silah bırakır ve hayat normalleşirse korucular da mağdur edilmeden farklı kurumlarda istihdam edilebilirler. 28 yıl gibi uzun bir zaman terörle mücadele gibi riskli bir görevde yer alan insanların mağdur edilmemesi gerekir.”

20 yıldır koruculuk yaptığını ifade eden bir başka korucubaşı: “Yarın barış olursa, silah bırakan birçok korucuya kimse bir şey yapmaz. Ama bazı korucular direkt hedeftir. Barış süreci gelirse kan davasına dönüşebilir. Bundan tedirginim ve endişe duyuyorum. Bu durum önümüze gelecek biliyorum. Ve sorunlar yaşanacaktır. Adamın oğlu dağda ölmüş, yarın karşılaşacağız. Tek tek dolaşıp ölenlerin yakınlarına giderek ‘Bizi affedin’ diyemem. Bunu devlet düşünmeli. Adamın oğlu dağda ölmüş ve biliyor ki biz o gün operasyundayız. Dolayısıyla bunu bizden biliyor. Peki barış oldu diyelim. PKK, devlet ile barışıyor. Tamam da bizi de karşı taraf ile barıştırsınlar. Ya biz ne olacağız?” şeklinde durumu özetlemektedir.⁴¹

Devlet güçleri tarafından uygulanan politikalarla devlet için vazgeçilmez olduğunu düşünen köy korucuları yukarıdaki yaklaşımdan da anlaşılacağı üzere çözüm sürecinde “ortada” kalacaklarını düşündükleri için tedirginlik yaşıyorlar. Bu, arada kalmışlık hali devlete karşı güvensizlik hissi yaratmaktadır. Bu nedenle korucular olası PKK ve bölge halkının tepkisine karşı devletten güvence talep etmektedirler.

Bu gibi kaygı ve sorunlarını dile getirmek için Mayıs ayının ilk haftasında Geçici Köy Korucuları ve Şehit Aileleri Federasyonu Başkanı Orhan Kandemir ve Koordinatörü Ata Altın, İçişleri Bakanı Muammer Güler ile bir araya geldikleri haberlere yansıdı. Görüşmeye

⁴⁰ “Açılımda Yeni Krizin Adı Köy Korucuları”, **Haber 7**, 24.09.2009, <http://www.haber7.com/haber/20090924/Acilimda-yeni-krizin-adi-koy-koruculari.php>. [25.02.2011].

⁴¹ Faruk Balıkcı, “PKK Bırakmadan Silah Bırakmayız”, **Hürriyet Gazetesi**, 08.04.2013, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/22991820.asp> [10.05.2013].

dair gazete haberinde, Muammer Güler, korucuların PKK tamamen silah bırakıncaya kadar görevlerine devam edeceklerini, sonrasında ise farklı kurumlarda istihdam edileceklerini söylediği dile getirilmiştir.⁴²

AKP'nin Kızılcahamam'da gerçekleştirdiği kamp esnasında Adıyaman milletvekili Salih Fırat'ın "Çözüm süreci tamamlandığında 45 bin silahlı korucu ne olacak" sorusuna karşılık olarak da İçişleri Bakanı Muammer Güler şunları söylemiştir: "Çözüm süreci ile birlikte bu ihtiyaç ortadan kalktığında, Köy Kanunu'nun 74. Maddesinde belirtilen kısmı kalmak üzere, zaman içinde tasfiye edilecektir. 55 yaşını bitirenler kendiliğinden emekliye ayrılıyorlar. Hükümetimizin yaklaşımıyla emeklilik, gıda ve giysi yardımı vs. birçok sosyal güvenceye sahipler. Terörle mücadelede fedakar çalışan bu büyük camia geleceğe ilişkin hiçbir endişe taşımasın."⁴³

Ayrıca gönüllü köy koruculuğunun "genel asayişle ilgili olarak" varlığının devam edeceği, Yakup Bulut'un yukarıdaki haberinin devamında yer almaktadır. 74. Maddenin belirtilen kısmının muhafaza edilmesi koruculuğun tamamen lağvedilmesinden ziyade geçici olarak tasfiyesi anlamına gelmektedir. Sağlıklı yürüyecek bir "çözüm süreci" için koruculuk sisteminin rafa kaldırılması değil gönüllü/ geçici ayrımı yapılmaksızın tamamen yürürlükten kaldırılması gereklidir. Son olarak Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, 26 Haziran'da Akil İnsanlar Heyeti'yle yaptığı toplantı esnasında koruculuk sisteminin yakın zamanda kaldırılacağını söylediği heyet üyelerinden Kezban Hatemi tarafından dillendirilmiştir.⁴⁴ Bu çelişkili açıklamaların netlik kazanması sürecin sağlıklı takip edilmesi açısından önemlidir.

Köy korucuları her ne kadar endişeli olduklarını dile getirseler de diğer taraftan, o yıllarda en çok mağduriyetle karşılaşan ve çözüm sürecinde taleplerine kulak verilmesi gereken zorla yerinden edilen insanlar geri dönüş meselesinde öncelikli taleplerinin koruculuk sisteminin lağvedilmesi olduğunu dile getirmektedirler. İstanbul'da yaşayan zorla göç ettirilmiş bir kişi " Bu koruculuğa güven olur mu? Bize karşı linç çalışmaları yapıldı zamanında, evimiz yurdumuz yıkıldı. Şimdi de elinde silahlarıyla yaşayan korucuların olduğu

⁴² "Bakan Güler: Korucular Silah Bırakmayacak", **Akşam Gazetesi**, 26.05.2013, <http://www.aktifhaber.com/bakan-guler-korucular-silah-birakmayacak-793437h.htm> [12.06.2013].

⁴³ Yakup Bulut, "46 Bin Korucu Tasfiye Edilecek", **Star Gazetesi**, 06.05.2013, <http://haber.stargazete.com/politika/46-bin-korucu-tasfiye-edilecek/haber-751750> [10.05.2013].

⁴⁴ Ceren Büyüktetik vd., "Raporlar Tamamlandı Sıra 'Yol Haritasında' ", **Milliyet Gazetesi**, 27.06.2013, <http://siyaset.milliyet.com.tr/raporlar-tamamlandi-sira-yol/siyaset/detay/1728466/default.htm?ref=OtherNews> [01.07.2013].

yere gidemeyiz. Önce koruculuk kaldırılmalı” şeklinde taleplerini dillendirmektedir. Yerinden edilmiş başka bir kişi de geri dönüşlerle ilgili olarak “Koruculuk sistemi kalkmadan ben geri dönmekten ümitli değilim. Elinde silahı olan, toprağımı elimden alan adama nasıl güveneyim! Korucular yaptıkları suçların cezasını çekmeden nasıl güveneyim devlete!” diyerek endişeli olduğunu ifade etmektedir. Yapılan görüşmelerde benzer talepleri dile getiren birçok yerinden edilmiş kişi vardır. Zorunlu göçün ve koruculuk sisteminin mağdur ettiği kesimin sayıca çokluğu dahi göz önüne alındığında taleplerinin öncelikli olarak dikkate alınması gereklidir.

5. Öneriler

Köy koruculuğu sisteminin varlığı, hem yerinden edilme sürecinin önemli bir nedeni, hem de geri dönüşler önündeki engellerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Korucu alımlarının devam etmesi geri dönüşlerin gündeme geldiği bu süreçte geri dönüşlerin koruculuk dayatması bağlamında şekillenmesi riskini barındırmaktadır. Köylerde veya civar köylerde bulunan köy korucularının varlığı; köylere geri dönüş halinde zorla yerinden edilen kişilerin köy korucuları tarafından tehdit edilmeleri olasılığını arttırmaktadır, bu nedenle de köy koruculuğu sistemi geri dönüşler önündeki en önemli engellerdendir.

Hükümet yetkililerinin açıklamalarıyla haberlere yansıyan koruculuğun kaldırılacağı söylemleri netliğe kavuşturulmalı, hükümetin koruculuğa ilişkin yapmayı planladığı değişiklikler kamuoyuyla bir an önce paylaşılmalı ve bu süreçte şeffaflık gözetilmelidir. Geçici ve gönüllü köy korucusu alımları derhal durdurulmalı ve sistem aşamalı olarak tasfiye edilmelidir.

Sürecin şeffaf bir şekilde izlenebilmesi ve durumun etraflıca tartışılabilmesi için gizli olan Köy Koruculuğu Yönetmeliği ve korucu sayılarına ilişkin veriler kamuoyu ile paylaşılmalıdır.

Her ne kadar suça bulaşmış korucu sayısı 5.000 olarak telaffuz edilse de korucuların cezai bağımsızlıkları bilinen bir gerçektir. Meclis tarafından oluşturulması gereken Hakikatleri Araştırma Komisyonu'nun bir parçası olarak köy korucularının işlediği suçların araştırılacağı bir alt komisyon kurulmalıdır. Suç işlediği tespit edilen koruculara yönelik gerekli hukuki yaptırımlar uygulamaya konulmalıdır. Korucular tarafından hakları gaspedilen kişilerin maddi ve manevi zararları karşılanmalıdır.

Benzer şekilde korucuların köy yakmaları başta olmak üzere gasp, taciz, tecavüz gibi suçları işlemesine olanak sağlayan ya da göz yuman bağlı olduğu kolluk kuvvetlerinde sorumlu oldukları üstlerinin de gerekli soruşturma ve yargılanma sürecine tabi tutulması sağlanmalıdır. Bu tür güvenlik adı altında kolluk kuvvetlerine sağlanan yetkilerin koruculuk sisteminde olduğu gibi ağır sonuçlara sebebiyet verdiği gözönünde bulundurularak o dönemde kolluk kuvvetlerinin işlediği suçlar da açığa çıkarılmalıdır.

Korucuların işlediği suçların tespiti ve cezalandırılması toplumsal barışa katkı sunacaktır. Bu başta köylerine geri dönmek isteyen insanların kaygılarını göreceli olarak

giderecek ilk adım olacaktır. Hukuki sürecin sağlıklı bir şekilde işlemesi, aynı zamanda geri dönüşler ve/veya koruculuğun tasfiyesinin ardından yaşanmasından korkulan olası toplumsal çatışma riskini de engellemiş olacaktır.

Zorunlu göç sonrasında köylerini terkeden insanların evlerine, arazilerine çoğunlukla korucular el koymuştur. El konulan araziler oluşturulacak bağımsız heyetlerce tespit edilip hak sahiplerine iade edilmelidir.

Araştırmanın ardından suça bulaşmadığı tespit edilen korucular ellerindeki silahları bırakmalı, gerekli rehabilitasyon hizmetlerinden faydalandırılmalı ve kazanmış oldukları haklar korunarak hizmet sektöründe veya benzer (kara yolları, hademelik, orman ekimi gibi) alanlarda istihdam edilmelidir. Tüm bu politikaların belirlenmesi ve işlerliğinin sağlanması sürecine şeffaflığın oluşturulabilmesi için sivil toplum örgütleri ve mağdurlar, talepleri dikkate alınarak aktif bir şekilde dahil edilmelidir.

Kaynakça:

“80 bin Korucunun Silahları Alınıyor”, Hürriyet Gazetesi, 24.09.2009,
<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/12535944.asp>. [04.03.2011].

“Açılımda Yeni Krizin Adı Köy Korucuları”, Haber 7, 24.09.2009,
<http://www.haber7.com/haber/20090924/Acilimda-yeni-krizin-adi-koy-koruculari.php>.
[25.02.2011].

“Bakan Güler: Korucular Silah Bırakmayacak”, Akşam Gazetesi, 26.05.2013,
<http://www.aktifhaber.com/bakan-guler-korucular-silah-birakmayacak-793437h.htm>
[12.06.2013].

“Bilge Katliamı Töre Değil”, Fırat Haber Ajansı, 02.08.2009,
<http://www.firatnews.tv/index.php?rupel=nuce&nuceID=11970> [03.02.2011].

“Genel Kurmay Koruculuk Sistemine Sahip Çıktı”, Sabah Gazetesi, 09.05.2009,
<http://www.savaskarsitlari.org/arsiv.asp?ArsivTipID=5&ArsivAnaID=51800> [06.05.2010].

“Korucular Ölüm Saçtı”, Milliyet Gazetesi, 28.09.2002, <http://www.milliyet.com.tr/korucular-olum-sacti/yasam/haberdetayarsiv/28.09.2002/60877/default.htm> [02.06.2013].

“Korucular Üç Kişiyi Öldürdü”, Özgür Politika, 10.07.2002, <http://www.savaskarsitlari.org/arsiv.asp?ArsivTipID=5&ArsivAnaID=8258> [28.05.2013].

“Koruculuk Sistemi Değil, “Suç Örgütü”, 06.05.2009, Birgün Gazetesi, <http://www.savaskarsitlari.org/arsiv.asp?ArsivTipID=5&ArsivAnaID=51775> [06.05.2010].

Akay, Hale, “Koruculuk Sistemi”, http://www.hyd.org.tr/staticfiles/files/koruculuk_meselesi_-_hale_akay.pdf [11.03.2011].

Akdeniz Göç-Der, Zorla Yerinden Edilenler İçin Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Araştırma Raporu, 2011.

Altan, Erdoğan, “AKP’nin Korucu Açılımı!”, Evrensel Gazetesi, 09.03.2013, <http://www.evrensel.net/news.php?id=51078> [22.05.2013].

Arslan, Arif, “ ‘Köye Dönüş Projesi’ İle Dönen Köylüye ‘Niye Döndün’ Dayacağı!”, Radikal Gazetesi, 23.04.2007, <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=219171> [02.06.2013].

Avrupa Komisyonu, Turkey 2010 Process Report, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/tr_rapport_2010_en.pdf [18.03.2011].

Avrupa Komisyonu, Türkiye 2011 İlerleme Raporu, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2011_ilerleme_raporu_tr.pdf, [12.06.2013].

Avrupa Komisyonu, Türkiye 2012 İlerleme Raporu, http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2012_ilerleme_raporu_tr.pdf, [12.06.2013].

Aydın, Murat, “Gizli Yönetmelik Soru Önergesiyle Ortaya Çıktı”, Zaman Gazetesi, 25.07.2005, <http://www.habervitrini.com/haber/gizli-yonetmelik-soru-onergesiyle-ortaya-cikti-182725/> [25.05.2013].

Aytar, Osman, Hamidiye Alaylarından Köy Koruculuğuna, İstanbul: Medya Güneşi Yayınları, 1992.

Balıkçı, Faruk, “PKK Bırakmadan Silah Bırakmayız”, Hürriyet Gazetesi, 08.04.2013, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/22991820.asp> [10.05.2013].

Bulut, Yakup, “46 Bin Korucu Tasfiye Edilecek”, Star Gazetesi, 06.05.2013, <http://haber.stargazete.com/politika/46-bin-korucu-tasfiye-edilecek/haber-751750> [10.05.2013].

Büyüktetik, Ceren vd., “Raporlar Tamamlandı Sıra ‘Yol Haritasında’ ”, Milliyet Gazetesi, 27.06.2013, <http://siyaset.milliyet.com.tr/raporlar-tamamlandi-sira-yol/siyaset/detay/1728466/default.htm?ref=OtherNews> [01.07.2013].

Dündar, Fuat, İttihat Terakki’nin İskan Politikası (1913-1918), İstanbul: İletişim Yayınları,

2008.

<http://www.hrw.org/news/2006/06/07/k-y-korucu-sisteminin-kald-r-lmas-k-y-korucular-n-n-kat-ld-klar-suistimallerin-soru-> [02.06.2013].

İHD, Mardin'in Mazıdağı İlçesi Zangirt (Bilge) Köyü'nde Yaşanan Katliama İlişkin Araştırma-İnceleme Raporu, http://www.ihd.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1481 [03.02.2011].

İHD, Ocak 1990- Mart 2009 Döneminde Köy Korucuları Tarafından Gerçekleştirilen İnsan Hakları İhlallerine İlişkin Özel Rapor, 2009.

Keskin, Adnan, "Yönetmeliği bile Gizli", Taraf Gazetesi, 08.05.2009, <http://www.taraf.com.tr/haber/yonetmeliği-bile-gizli.htm> [25.05.2013].

Kirişçi, Kemal, Gareth M. Winrow, Kürt Sorunu: Kökeni ve Gelişimi, çev. Ahmet Fethi, 5. bs., İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1997.

Köy Kanununun, <http://www.hukuki.net/kanun/442.13.text.asp> [02.03.2011].

Köy Korucuları Yönetmeliği, <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/20524.html> [02.03.2011].

Terörle Mücadele Kanunu, <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/809.html> [08.07.2011].

Tüysüz, Nur, Yerel Güvenlik ve Etnik Kimlik: Güneydoğu Anadolu'da Bir Köy Üzerinden Köy Koruculuğu Sistemi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, 2011.

Uras, Güngör, "48 bini geçici, 23 bini gönüllü 71 bin köy korucusu var", Milliyet Gazetesi, 24 Eylül 2009 <http://www.milliyet.com.tr/---bini-gecici----bini-gonullu----bin-koy-korucusu-var/gungor-uras/ekonomi/yazardetayarsiv/24.09.2009/1142363/default.htm> [04.03.2011].

Yanardağ, Volkan, "Terörist Raporunda İlginç Veriler", Akşam Gazetesi, <http://www.aksam.com.tr/guncel/terorist-raporunda-iliginc-veriler/haber-162940> [03.06.2013].